

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 339

Gospodarka przestrzenna

Dylematy i wyzwania współczesności

Redaktorzy naukowci

Jacek Potocki

Jerzy Ładysz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek

Redaktor techniczny i korektor: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-429-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Karina Bedrunka, Krzysztof Malik: <i>Sustainable development</i> jako współczesna koncepcja i strategia rozwoju regionalnego	11
Eleonora Gonda-Soroczyńska, Anna Malwina Soroczyńska: Możliwości i bariery w przekształceniach funkcjonalno-przestrzennych wsi Piotrówek – studium przypadku.....	23
Marian Kachniarz: Kooperatywność samorządów lokalnych	36
Leszek Kaźmierczak-Piwko: Polityka wsparcia zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw na przykładzie regionu lubuskiego w latach 2005-2011....	49
Ewa Kraska, Beata Rogowska: Rola i znaczenie koncepcji Alfreda Marshalla dla wyjaśniania współczesnych mechanizmów rozwoju regionalnego.....	61
Jerzy Ładysz: Spójność terytorialna Unii Europejskiej a transgraniczny rozwój zintegrowany.....	76
Andrzej Łuczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Problemy społeczno-ekonomicznej przestrzeni peryferyjnej w warunkach procesów metropolizacji ...	89
Edyta Łyżwa, Anna Kanabrocka: Współczesne wyzwania branży targowo-kongresowej.....	100
Urszula Markowska-Przybyła: Kapitał społeczny a wzrost i rozwój gospodarczy – wybrane aspekty teoretyczne	109
Krzysztof R. Mazurski: Wykorzystanie lokalnych zasobów przyrodniczych dla aktywizacji gospodarczej – na przykładzie angielskiego geoparku AMHG	121
Karol Mroziak, Czesław Przybyła, Piotr Szczepański, Michał Napierała, Piotr Idczak: Zintegrowane zarządzanie zasobami wodnymi jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego.....	130
Zbigniew Piepiora: Finansowanie przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych w województwie lubuskim.....	141
Zbigniew Andrzej Pleśniarski: Produkty turystyczne subregionów: Karkonosze i Góry Izerskie oraz Ziemia Kłodzka.....	154
Dorota Rynio: Realne aspekty spójności UE w latach 2014-2020 na przykładzie Dolnego Śląska	166
Dorota Sikora-Fernandez: <i>Smart city</i> jako nowa koncepcja funkcjonowania i rozwoju miast w Polsce	175
Teodor Skotarczak, Maciej J. Nowak, Małgorzata Blaszcze: Instrumenty realizacji polityki przestrzennej w dużym mieście – przykład Szczecina..	182
Leszek Stanek: Wrocławskie metro i kształtowanie struktury metropolitalnej	192

Katarzyna Stasica, Jan Kazak, Szymon Szewrański: Indicator-based environmental impact assessment of suburbanisation process in Siechnice commune.....	202
Wojciech Struzik: Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na spadek bezrobocia w wybranych województwach, powiatach i miastach.....	212
Piotr Szczepański, Karol Mrozik, Beata Raszka: Wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej jako narzędzie równoważenia struktury przestrzennej gminy miejskiej Luboń.....	220
Paweł Szumigala: Współczynniki urbanistyczne a gospodarka przestrzenna na obszarach podmiejskich na przykładzie miasta Luboń.....	229
Adam Zydróż, Piotr Szczepański: Ocena procesu suburbanizacji na przykładzie wybranych gmin powiatu poznańskiego w latach 1999-2009.....	237

Summaries

Karina Bedrunka, Krzysztof Malik: Sustainable development as a contemporary concept and strategy of regional development.....	22
Eleonora Gonda-Soroczyńska, Anna Malwina Soroczyńska: Possibilities and barriers in the functional-spatial transformations of Piotrówek village – case study.....	34
Marian Kachniarz: Cooperativeness of local governments.....	48
Leszek Kaźmierczak-Piwko: The policy supporting sustainable development of companies on the example of Lubuskie region 2005-2011.....	60
Ewa Kraska, Beata Rogowska: The role and significance of Alfred Marshall's theories in the explanation of the modern mechanisms of regional development.....	75
Jerzy Ładysz: Territorial cohesion of the European Union and cross-border integrated development.....	88
Andrzej Łuczyszyn, Agnieszka Chołodecka: Problems of socio-economic space under the process of metropolization.....	99
Edyta Łyżwa, Anna Kanabrocka: Contemporary challenges of trade and congress industry.....	108
Urszula Markowska-Przybyła: Social capital versus economic growth – selected theoretical aspects.....	120
Krzysztof R. Mazurski: The utilization of local natural resources for economic activation – on the example of the English geopark AMHG.....	129
Karol Mrozik, Czesław Przybyła, Piotr Szczepański, Michał Napierała, Piotr Idczak: Integrated water resources management as a factor of socio-economic development.....	140
Zbigniew Piepiora: Financing the counteraction of the natural disasters' effects in Lubuskie Voivodeship.....	153

Zbigniew Andrzej Pleśniarski: Touristic products of subregions: Karkonosze and Jizera Mountains and Kłodzko region	165
Dorota Rynio: Real aspects of the European Union cohesion in 2014-2020 – the case of Lower Silesia	174
Dorota Sikora-Fernandez: Smart city as a new concept of city development in Poland	181
Teodor Skotarczak, Maciej J. Nowak, Małgorzata Blaszkę: Spatial policy instruments in a large city on the example of Szczecin	191
Leszek Stanek: Wrocław underground and the development of metropolitan structure	201
Katarzyna Stasica, Jan Kazak, Szymon Szewrański: Wskaźnikowa ocena skutków środowiskowych procesu suburbanizacji w gminie Siechnice	211
Wojciech Struzik: Influence of special economic zones on the decrease of unemployment rate in selected voivodeships, regions and cities	219
Piotr Szczepański, Karol Mroziak, Beata Raszka: Biologically active areas ratio as an instrument used for balancing spatial structure of the municipality of Luboń	228
Paweł Szumigala: Urban indexes and spatial management in suburban areas – case study of Luboń	236
Adam Zydrón, Piotr Szczepański: Evaluation of suburbanisation process in selected communes of Poznań district in the years 1999-2009	244

Krzysztof R. Mazurski

Wyższa Szkoła Zarządzania „Edukacja”

WYKORZYSTANIE LOKALNYCH ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH DLA AKTYWIZACJI GOSPODARCZEJ – NA PRZYKŁADZIE ANGIELSKIEGO GEOPARKU AMHG

Streszczenie: Pobudzenie i wzmocnienie gospodarcze lokalnej społeczności nie musi być związane z zewnętrzną pomocą państwa. Zrozumienie wartości własnego terenu zamieszkania może ukazać szanse na ich ekonomiczne wykorzystanie własnymi siłami. W tym celu niezbędne jest zintegrowanie działań lokalnych samorządów i organizacji dla wypracowania wspólnego programu. Punktem wyjściowym powinna stać się szeroka regionalna edukacja społeczeństwa, które będzie zdolne podjąć praktyczne kroki dla rozwinięcia praktyki gospodarczej. Na terenach o zróżnicowanej budowie geologicznej i reliefie do wykorzystania jest idea georóżnorodności, stanowiąca podstawę rozwoju geoturystyki. Mieści się ona w paradygmacie turystyki miękkiej i rozwoju równoważonego. Zastosowanie tej koncepcji ukazano na przykładzie Abberley-Malvern Heritage Geopark na pograniczu Anglii i Walii.

Słowa kluczowe: zasoby, samorząd, geopark, aktywizacja gospodarcza.

DOI: 10.15611/pn.2014.339.10

1. Wstęp

Demokracja jest na tyle ogólnym i pustym hasłem, na ile nie zostanie wypełnione ono treścią, której zasadniczy trzon stanowi samorządność jako możliwość realizowania się określonych grup społecznych w ramach ustanowionego porządku publicznego. Doskonale rozumieli to twórcy II Rzeczypospolitej Polskiej, którzy w Konstytucji z 1921 r. wprowadzili istnienie samorządu terytorialnego (art. 65) i samorządu gospodarczego (art. 68). W szczytowej formie działał on do 1950 r., po czym dopuszczono funkcjonowanie, choć w bardzo ograniczonym zakresie, tylko tego drugiego. Odnowienie samorządu terytorialnego jako ściśle sprecyzowanego władztwa lokalnej społeczności nad obszarem administracyjnym swojego zamieszkania nastąpiło w wyniku nowelizacji Konstytucji, która nastąpiła 29 grudnia 1989 r. Ewolucja krajowych przepisów w tym zakresie wyraźnie następowała po ratyfiko-

waniu w 1993 r. przez Polskę Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego¹, przyjętej 15 października 1985 r. przez Radę Europy. Większość jej zasad została następnie uwzględniona w Konstytucji z 1997 r. Mimo upływu lat budowa społeczeństwa obywatelskiego, opartego na samorządności, ciągle trwa, stąd niezwykle pożyteczna jest obserwacja działań społeczeństw dojrzałej demokracji i wykorzystywanie jego doświadczeń.

Wśród naczelných zadań samorządów terytorialnych w Polsce znajduje się obowiązek dbania o wzrost poziomu życia jego członków, co ma bezpośredni związek z sytuacją gospodarczą. Z tego względu samorząd taki może wykorzystywać jedynie czynniki endogeniczne, wynikające ze ścisłego ograniczenia przestrzennego swoich kompetencji. Należą do nich przede wszystkim lokalne zasoby nieobjęte monopolem państwowym, a więc o znaczeniu lokalnych. Do szczególnie ważnych należą, zwłaszcza w aspekcie podjętego tematu, zasoby przyrodnicze i kulturowe. Ich wykorzystanie może wzmocnić potencjał gospodarczy samorządu terytorialnego, przyczynić się do wzrostu dochodów i w konsekwencji przynieść wielorakie pozytywne skutki, jak zahamowanie odpływu ludności i degradacji szeroko rozumianego środowiska, wzrost poziomu życia, rozwój kulturowy itp.

Dla ustalenia, czy samorzady terytorialne mogą w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i własne społeczeństwo oraz przy minimalizacji nakładów finansowych doprowadzić do pobudzenia ruchu turystycznego, a tym samym rozwoju gospodarczego, wybrano Wielką Brytanię. Odznacza się ona wielowiekową tradycją demokratyczno-samorządową i rozwiniętą ochroną środowiska przyrodniczego. Analizę jakościową przeprowadzono w oparciu o badania terenowe w 2012 r. i studia literaturowe. Celem całości pracy stało się ustalenie wniosków, które mogłyby być przydatne w ogólnej teorii społeczno-ekonomicznej i praktyce funkcjonowania geoparków w Polsce.

2. Samorząd angielski i jego kompetencje

Przykładem działań, które mogą stanowić wzorzec dla polskich samorządów, jest ustanowienie angielskiego Abberley-Malvern Heritage Geopark właśnie przez lokalne władze samorządowe i następnie zarządzanie nim. Samorząd terytorialny w Anglii, a w ogóle w poszczególnych częściach Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii, różni się mocno od polskiego, niezbędne jest wyjaśnienie podstawowych jego cech i zakresu działania. Należy przede wszystkim podkreślić, iż w tradycji anglosaskiej prawo lokalnej społeczności do samorządu terytorialnego ma charakter pierwotny i niezbywalny. W ciągu wielu wieków samorząd angielski zdobył szeroki zakres uprawnień, różnorodność instytucji i niezależność od administracji państwowej. W ten sposób funkcjonuje on od średniowiecza zara-

---

¹ *Europejska Karta Samorządu Terytorialnego, sporządzona w Strasburgu dnia 15 października 1985 r.*, DzU z 25 listopada 1994 r., nr 124, poz. 607.

zem jako administracja terytorialna, a nowocześniejsze formy zaczęły kształtować się od 1834 r. Mimo to zakres tego władztwa, ograniczony dodatkowo przez niewielkie możliwości finansowe, wyznacza parlament, od dłuższego czasu permanentnie go też modyfikując, m.in. przez rozrost merytoryczny i pionowy agend rządowych². W efekcie struktura tych samorządów jest bardzo zróżnicowana i wysoce odmienna od kontynentalnej, jako że państwo to nie posiada konstytucji, a Europejska Karta Samorządu Terytorialnego nie została ratyfikowana. Generalnie kompetencje, związane z tematem niniejszego opracowania, obejmują następujące zagadnienia:

- ochronne (policja, koncesje, licencje itp.),
- osobowe (edukacja, usługi socjalne itp.),
- środowiskowe (!), w tym planowanie zagospodarowania przestrzennego,
- rekreacyjne (parki, galerie itp.),
- komercyjne (targi, transport itp.).

Najważniejszym organem władzy samorządowej jest rada, która z reguły posiada także kompetencje wykonawcze, stąd bywa ona określana jako *local authorities*. Na najniższym szczeblu, różnie zwanym – gmina, parafia, okręg (dystrykt), zajmuje się ona drobnymi fragmentami zagospodarowania przestrzennego, jak lokalizacją i nadzorem nad przystankami komunikacyjnymi czy parkingami.

Nie ulega wątpliwości, że właściwe użytkowanie środowiska geograficznego zapewnia jedynie racjonalna gospodarka przestrzenna, której najważniejszym instrumentem jest planowanie zagospodarowania przestrzennego. Z tego powodu decyzje o konkretnym, lokalizacyjnym znaczeniu oddawane są w ręce samorządów lokalnych. W wypadku angielskim dla zmiany sposobu użytkowania terenu i jego zabudowy wymagane jest pozwolenie planistyczne (*planning permission*), wydawane przez władze okręgów, a więc jednostek samorządowych szczebla niższego od hrabstwa, lub tzw. władz jednolitych (*unitary authorities*), które łączą kompetencje okręgów i hrabstw³. Plany przestrzenne nie są przy tym obligatoryjne absolutnie, mają zasadniczo charakter tylko kierunkowy (prowadzący). Każdy bowiem wniosek rozpatrywany jest indywidualnie w pełni merytorycznie, a nie automatycznie, jakby nakazywał ustalony w planie kierunek.

3. Geopark jako generator dochodów lokalnych

Samorządowcy z zachodniej Anglii postanowili sięgnąć do popularnego obecnie sposobu pobudzania gospodarki, a mianowicie turystyki, w oparciu o posiadane lokalne zasoby krajoznawcze. Specyfika lokalnego środowiska, związana z niezwykle ciekawą budową geologiczną i formami terenu, skłoniła do wykorzystania go w kon-

---

² J. Supernat, *W Anglii*, [w:] *Samorząd terytorialny i administracja w wybranych krajach. Gmina w państwach Europy Zachodniej*, red. J. Jeżewski, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1999, s. 17-73.

³ H. Izdebski, A. Nelicki, I. Zachariasz, *Zagospodarowanie przestrzenne. Polskie prawo na tle standardów demokratycznego państwa prawnego*, Ernst&Young, Warszawa 2007, s. 16-17.

struowaniu oryginalnej oferty edukacyjno-turystycznej, jaką jest dopiero kształtująca się idea geoparków. Mają one za zadanie chronić szczególnie cenne z punktu naukowego i ekologicznego rejony i stanowiska geologiczne i geomorfologiczne oraz popularyzować wiedzę o nich. Idea ta pojawiła się w Europie Zachodniej w połowie lat 90. XIX w., a pierwszy polski geopark, obejmujący morenowy Łuk Mużakowski, ustanowiony został w 2003 r. Zyskał on w 2011 r. certyfikat europejski. Rok wcześniej minister środowiska nadał go rejonowi Góry Świętej Anny ze względu na jego unikatowe walory geologiczno-geomorfologiczne⁴. Kilka miesięcy później status taki uzyskał Karkonoski Park Narodowy, wykazujący dużą aktywność w popularyzacji swoich zasobów⁵. W praktyce okazało się, że ukazanie podobnych walorów wpływa nie tylko na ogólną wiedzę społeczeństwa, ale też generuje lub zwiększa ruch turystyczny, przez co tematykę geologiczno-geomorfologiczną zaczęto w coraz większym stopniu uwzględniać w zagadnieniach turystycznych i w warunkach polskich⁶. To zaś wskazuje bezpośrednio na znaczenie geoturystyki w wymiarze ekonomicznym. Z tego względu pojawiają się już szczegółowe propozycje dla turystów⁷. Kolejnym dowodem na rosnące nią zainteresowanie stał się podręcznik akademicki⁸.

Badany obszar obejmuje części czterech hrabstw na pograniczu angielsko-walijskim: Shropshire, Worcestershire, Herefordshire i Gloucestershire, rozciągając się wyraźnie południkowo od Bridgnorth na północy niemal po Gloucester na południu. Opierając się na bogactwie form reliefu i georóżnorodności, obejmującej serie skalne utworów metamorficznych dolnego prekambriu (ponad 650 mln lat) po wapień i mułowce dolnojurajskie (ok. 190 mln lat), co wpłynęło na podjęcie w przeszłości licznych kamieniołomów oraz powstanie urozmaiconych odsłoneń, podjęto decyzję o utworzenie w 2003 r. geoparku. Ta forma popularyzacji i ochrony przyrody nieożywionej została zaproponowana przez Oddział do Spraw Nauk o Ziemi UNESCO w połowie lat 90. XX wieku⁹. W ten sposób uznano równorzędność dziedzictwa kulturowego ludzkości z dziedzictwem przyrodniczym, tu w wymiarze geologiczno-geomorfologicznym.

---

⁴ P. Woźniak, R. Sikora, R. Niedźwiedzki, *Góra Św. Anny oraz cmentarzysko triasowych gadów w Krasiejowie – możliwości wykorzystania aspektów geologicznych w turystyce*, [w:] *Materiały 76 Zjazdu Naukowego Polskiego Towarzystwa Geologicznego*, red. J. Jureczka, Z. Buła, J. Żaba, Rudy k. Rybnika 2005, s. 233-242.

⁵ Przykładowo: R. Knapik, P. Migoń, *Atlas Georóżnorodność i geoturystyczne atrakcje Karkonoskiego Parku Narodowego*, KPN, Jelenia Góra 2011.

⁶ Przykładowo: A. Majecka, M. Wiśniewska, *Geoparki jako nowe narzędzie rozwoju turystyki. Idea promowania georóżnorodności, aktualne problemy i wyzwania* (tu szerokie omówienie), www.turyzmdlaregionu.eu/gfx/turyzm/userfiles/_public/arttykul_2/majecka_wisniewska_arttykul_kwartalny.pdf (dostęp: 25.05.2012).

⁷ A. Stachowiak i in., *Geostrada Sudecka. Przewodnik geologiczno-turystyczny*, Warszawa–Praga 2013.

⁸ P. Migoń, *Geoturystyka*. Warszawa, PWN 2012.

⁹ Z. Alexandrowicz, *Geoparki – nowe wyzwania dla ochrony dziedzictwa geologicznego*, „Przełęcz Geologiczna” 2006, t. 54, nr 1, s. 36-41.

Rys. 1. Granice Abberley-Malvern Heritage Geopark

Źródło: www.geopark.org.uk/blog/Back-ground/GeoparkMap (dostęp: 8.03.2012).

Geopark, którego nazwę utworzono od dwóch pasm wzgórz – Abberley na północy i Malvern na południu, obejmujący 1250 km², został w 2008 r. zgłoszony do Europejskiej Sieci Geoparków pod patronatem UNESCO, ale wkrótce jego organizatorzy wycofali się, uznając wymogi za zbyt biurokratyczne i odbiegające od angielskich standardów, a koszty funkcjonowania za wysokie. AMHG nie jest odrębną instytucją ani odrębną formą ochrony przyrody, ani też ściśle przestrzeganą granicą odrębności działania. Znajduje się tu 13 geologicznych *Sites of Special Scientific Interest (SSSI)* wyznaczanych na poziomie krajowym, ok. 180 podobnych – geologicznych i geomorfologicznych – stanowisk rangi regionalnej, ponad 100 stanowisk o znaczeniu lokalnym, chronionych w lokalnych planach zagospodarowania prze-

Rys. 2. Typowy krajobraz Malvern Hills latem

Źródło: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/59/Malvern_Hills_in_June_2005.

strzennego, 6 stanowisk uznanych za wiodące i 2 rezerwy geologiczne prowadzące działalność edukacyjną i turystyczną.

Funkcjonowanie geoparku polega na skoordynowanym działaniu 15 organizacji (w końcu 2011 r.), jak rady samorządowe, społeczne grupy działania hrabstw i turystyczne, muzea. Współpraca ta nie jest sformalizowana na drodze prawnej (np. poprzez sądową rejestrację) i ma charakter raczej swobodnego forum niż oficjalnej instytucji. Bezpośrednio nie uczestniczy w nim Gloucestershire Council, będąc zastępowana jednak przez inne organizacje ze swojego terenu. Utrzymywany jest przy tym wspólny sekretariat w obrębie Earth Heritage Trust, która to instytucja o charakterze zbliżonym do fundacji funkcjonuje w oparciu o finanse pochodzące z różnych źródeł (granty, donacje, składki członkowskie itp.) i pracę blisko 100 ochotników. O charakterze formalnym partnerów AMHG świadczy przykładowo ich lista: Abberley Hills Preservation Society, Cob House, Gloucester Geology Trust, Herefordshire Council, University of Worcester, Bewdley Museum.

Uzgodnioną płaszczyzną działania jest tzw. *management plan*, którego podstawowym zadaniem jest ochrona i utrwalanie wartości Geoparku. W tym celu samorządy administracyjne i pozostali partnerzy promują jego wartości, popularyzują turystykę miękką, splatają ideę ochrony georóżnorodności z potrzebami lokalnej gospodarki oraz wdrażają ustanowione cele do programów lokalnych samorządów. Ustalenia podczas partnerskich przenoszone są – w miarę ich znaczenia i formy – do zapisów planów zagospodarowania przestrzennego. Inwestorzy oraz oczywiście wszyscy przedstawiciele władz państwowych i samorządowych, a także obywatele, mają do nich dostęp, wykorzystując je do uzgadniania lokalizacji i opiniowania inwestycji.

Turystyka stanowi oczywiście bezpośrednio i powszechnie dostrzegalne zjawisko, lecz dla jej rozwoju potrzebne jest zrozumienie wartości Geoparku przez miej-

scową ludność i wykorzystanie jej dla recepcji ruchu turystycznego. Władze samorządowe słusznie więc uznały, iż ważna jest nie tylko reklama dla pozyskania potencjalnych przyjezdnych, ale i szeroko rozumiana edukacja społeczna, nie tylko szkolna. Głęboko ugruntowana w tradycji angielskiej idea lokalnych festynów, organizowana przez samą społeczność, została wykorzystana w pomysłach *Rock and Fossil Roadshow*, imprezy dedykowanej uczniom i rodzicom. W jej ramach wykonuje się repliki skamielin, uczy ich rozpoznawania, także skał i minerałów. Stałe miejsce w kalendarzach tutejszych samorządów ma *GeoFest*, obejmujący trzymiesięczny program wycieczek (najdłuższy w Zjednoczonym Królestwie), dyskusji, pokazów itp. Szczytowym osiągnięciem, pionierskim w tym państwie, stało się wytyczenie siłami wszystkich partnerów długodystansowej trasy *Geopark Way*, obok 18 innych o skromniejszych rozmiarach. Ta inicjatywa Herefordshire i Worcestershire Earth Heritage Trust, zaakceptowana przez rządowy Department for Environment, Food and Rural Affairs (DEFRA) i nagrodzona po jej realizacji, wykorzystuje różne formy przemieszczania się i odcinki już wcześniej wytyczonych szlaków. Wymieniona trasa (z własnym przewodnikiem) prowadzi biegiem rzeki Severn – od Bridgnorth do Bewdley, kończąc się w Gloucester.

Przykładem pomysłowości działań i skierowania uwagi mieszkańców, choć nie tylko, na codzienne ich powiązanie z geologią terenu, na którym żyją, jest zainteresowanie budulcem własnych domów. W tym celu rejestruje się użycie miejscowego kamienia do budowy różnych obiektów, tak w czasach odległych, jak i współcześnie¹⁰. Odsłania się ruiny starych obiektów dla ukazania zastosowania lokalnego surowca, np. resztę wiaduktu kolejowego *Holding Pens*. Powstają „miniskanseny” geologiczne, jak ogródek geologiczny na zapleczu szkoły w Martley (Worcestershire) czy skalna trasa przy Bewdley Museum, a nawet kosztem 29 tys. GBP trzy obserwatoria sejsmologiczne, dostępne w celach edukacyjnych.

Efekty działań AMHG są coraz lepiej widoczne poprzez rosnący napływ turystów z zewnątrz, mimo iż poza nim w Wielkiej Brytanii jest 8 parków należących do europejskiej sieci, z tego jednak tylko dwa w Anglii. Niewątpliwie wpływ na to ma bliskość większych aglomeracji, rzeczywiste bogactwo georóżnorodności i krajobrazu oraz dobre zarządzanie geoparkiem. Na terenie, gdzie brakuje miejsc pracy w konwencjonalnej gospodarce, turystyka ma duże szanse powstrzymać pauperyzację społeczeństwa i jego odpływ do i tak już przeciążonych ośrodków miejskich. Trzeba tu zaznaczyć, że turystyka w Wielkiej Brytanii rozwinęła się na bazie zainteresowania romantycznością krajobrazu na początku XIX wieku. Jej generatorem stał się urokliwy Wye Gorge, rozcinający meandrowato wapienne urwiska. To wykorzystanie naturalnych zasobów bez ich destrukcji dla celów gospodarczych nowoczesnie kontynuuje na przedmiotowym terenie Earth Heritage Trust. Realizacja wymienionych wcześniej zadań, ujętych w ramy geoturystyka jako nowego trendu we

¹⁰ *A thousand years of building with stone*, „Earth Heritage Trust News”, Autumn 2011, no. 28, s. 1-2.

współczesnej turystyce, przysparza rosnących dochodów miejscowej ludności. Wiadąc to choćby po poprawie stanu budynków mieszkalnych i zahamowaniu spadkowej tendencji demograficznej.

4. Podsumowanie

Przedstawiony w niniejszym opracowaniu materiał wskazuje jednoznacznie, iż wzrost dochodów lokalnej społeczności, nawet w warunkach słabo rozwiniętej konwencjonalnej gospodarki (typu przemysłowego), jest możliwy. Jego realizacja powinna być oparta na miejscowych zasobach, niekoniecznie wykorzystywanych w celach eksploatacyjno-przemysłowych, w tym związanych z cechami geologicznymi i geomorfologicznymi. Takim niewykorzystywanym atutem przyrodniczym, choćby z terenu Sudetów, może być unikatowy, antecedentny Przełom Bardzki. Punktem wyjścia do działań samorządowych, nie zawsze związanych z oczekiwaniami na pomoc państwa, powinna być szeroko zakrojona edukacja – począwszy od szkół, na dorosłych skończywszy – w celu przekonania ich do wartości zamieszkiwanego terenu. Do tego potrzebna jest zmiana mentalności, co w warunkach polskich, niestety, oznacza bardzo długą perspektywę czasową i legislacyjną.

Literatura

- A thousand years of building with stone*, "Earth Heritage Trust News", Autumn 2011, no. 28.
- Alexandrowicz Z., *Geoparki – nowe wyzwania dla ochrony dziedzictwa geologicznego*, „Przegląd Geologiczny” 2006, t. 54, nr 1.
- Europejska Karta Samorządu Terytorialnego, sporządzona w Strasburgu dnia 15 października 1985 r.*, DzU z 25 listopada 1994 r., nr 124, poz. 607.
- Izdebski H., Nelicki A., Zachariasz I., *Zagospodarowanie przestrzenne. Polskie prawo na tle standardów demokratycznego państwa prawnego*, Ernst&Young, Warszawa 2007.
- Knapik R., Migoń P., *Atlas Georóżnorodność i geoturystyczne atrakcje Karkonoskiego Parku Narodowego*, KPN, Jelenia Góra 2011.
- Majecka A., Wiśniewska M., *Geoparki jako nowe narzędzie rozwoju turystyki. Idea promowania georóżnorodności, aktualne problemy i wyzwania* (tu też szerokie omówienie), www.turyzmdlaregionu.eu/gfx/turyzm/userfiles/_public/arttykul_2/majecka_wisniewska_arttykul_kwartal-ny.pdf (dostęp: 25.05.2012).
- Migoń P., *Geoturystyka*. Warszawa, PWN 2012.
- Stachowiak A. i in., *Geostrada Sudecka. Przewodnik geologiczno-turystyczny*, Warszawa–Praga 2013.
- Supernat J., *W Anglii*, [w:] *Samorząd terytorialny i administracja w wybranych krajach. Gmina w państwach Europy Zachodniej*, red. J. Jeżewski, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1999.
- Woźniak P., Sikora R., Niedźwiedzki R., *Góra Św. Anny oraz cmentarzysko triasowych gadów w Kraśnej – możliwości wykorzystania aspektów geologicznych w turystyce*, [w:] *Materiały 76 Zjazdu Naukowego Polskiego Towarzystwa Geologicznego*, red. J. Jureczka, Z. Buła, J. Żaba, Rudy k. Rybnika 2005.
- http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/59/Malvern_Hills_in_June_2005 (dostęp: 8.03.2012).
- www.geopark.org.uk/blog/Back-ground/GeoparkMap (dostęp: 8.03.2012).

THE UTILIZATION OF LOCAL NATURAL RESOURCES FOR ECONOMIC ACTIVATION – ON THE EXAMPLE OF THE ENGLISH GEOPARK AMHG

Summary: Stimulation and economic strengthening of a local community need not be connected with an external state aid. Understanding of a value of an own residential ground can show chances on their economic utilization by own strengths. Therefore it is indispensable to integrate activities of local authorities and organizations for an elaboration of a common program. With a benchmark it should become a wide regional education of the society which will be able to take practical steps for a development of economic practice. For the utilization on the grounds with a diverse geological formation and rich relief there is an idea of geodiversity, being the base for the development of geotourism. It is in the paradigm of soft tourism and sustainable development. The use of this idea is shown on the example of Abberley-Malvern Heritage Geopark on the borderland of England and Wales.

Keywords: natural resources, local authorities, geopark, economic activation.

Wyrazy wdzięczności należą się panu dr. Peterowi Oliverowi z University of Worcester za udostępnienie szeregu cennych informacji.